

Војни форуми на Интернету

Форуми на Интернету постали су све чешће место размене информација за припаднике система одбране Србије и људе које занимају војне теме. Форуми су место где се по жељи може анонимно разменити и проверити велики број података. Информације које се могу наћи на војним форумима крећу се од тога „кад ће плата“, па до војно-техничких расправа на високом нивоу стручности. У расправе се, судећи према језику којим пишу, укључују и чланови из бивших република СФРЈ, очигледно жељни размене знања са колегама из Србије. Једна од дефиниција моћи каже да је моћан онај човек који поседује праву информацију. Чињеница да се на форумима налази велики

број информација, говори нам да су то „моћна места“. Текстом који је пред вама настојали смо да скренемо пажњу на војне форуме и њихов значај. Несумњиво је да ће се њихов развој наставити у будућности и пратиће технолошки напредак рачунара. Са увођењем брзог Интернета вероватно ће се на војним форумима повећати и број видео-снимака разних врста наоружања и војне опреме. Богатији и кориснији садржај војних форума привући ће већи број посетилаца и активних учесника у расправама. А што више људи учествује у раду форума, веће су могућности да они буду још бољи и кориснији за све нас.

Аутор прилога
Горан ЈАНИЋЕВИЋ

МЕСТО РАЗМЕНЕ ИНФОРМАЦИЈА

ЗА ЛАКШИ

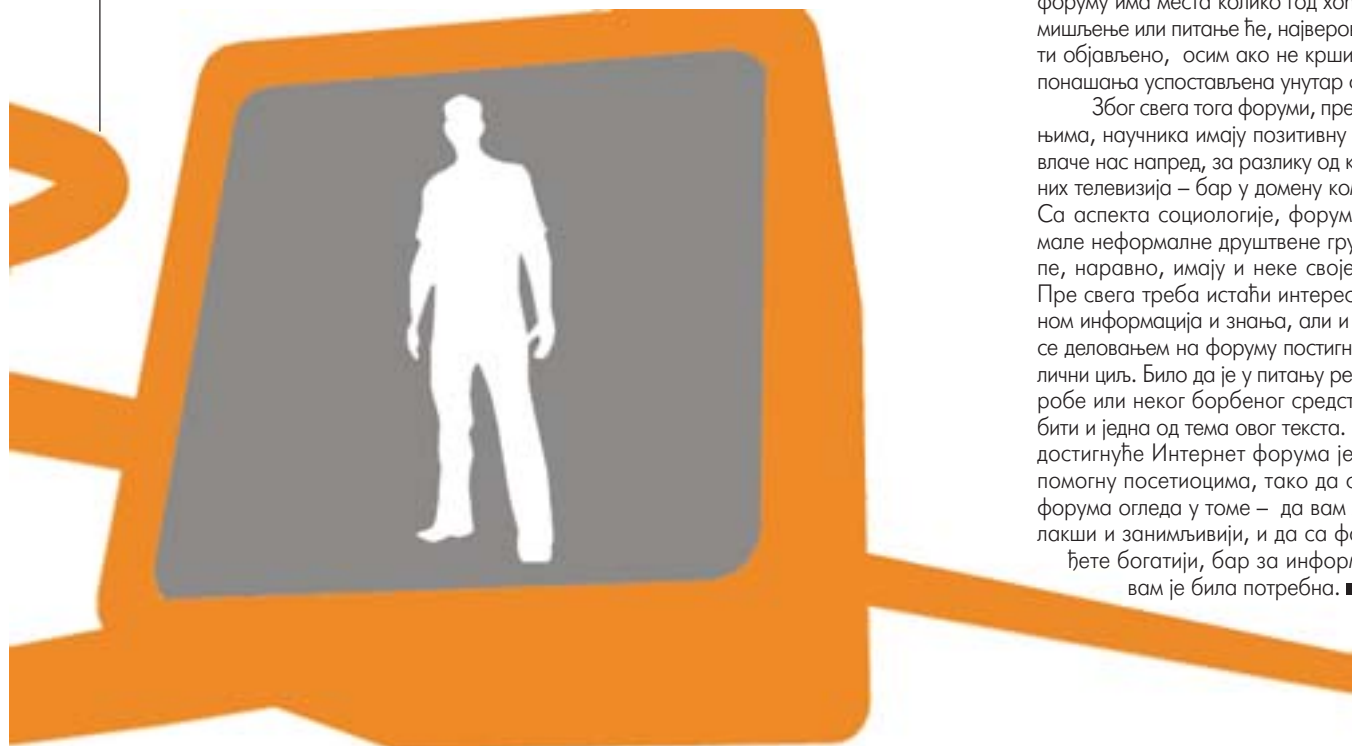
И ЗАНИМЉИВИЈИ ЖИВОТ

Форуми на Интернету постали су све чешће место размене информација за припаднике система одбране Србије и људе које занимају војне теме. У последњих неколико година, са падом цена компјутерске опреме и ширењем мреже брзог Интернета, повећава се и број корисника тог медијума у Србији. Форуми су место где се по жељи може анонимно разменити и проверити велики број информација.

Да су уопште форуми? У старом Риму форуми су били места где се велики број људи окупљао и расправљао бо разним темама. Данас форуми на Интернету представљају место где се може добити мноштво корисних информација. Било да је вас занима како да уградите климауређај у стану, куповина половног аутомобила или утисци са летовања – све су то информације које могу да улепшају живот и уштеде време и новац. Одмах треба разбити предрасуду да се на форуму окупља гомила људи која нема шта да ради и онда се свађа и расправља свако са сваким. Сигурно да има и таквих, али њих превазилазе активни чланови форума који, види се, добро познају материју о којој пишу. Интернет форуми су у свету места где се размењују значајне информације и они могу бити отворени, али и затворени – где приступ имају само чланови форума. На форумима се осим размене обичних информација о летовању или аутомобилима, могу наћи и строго стручне расправе банкера, инжењера и менаџера, где се размењују информације унутар неке бранше које нису за јавност, чак више спадају у домен професионалне или пословне тајне.

Истраживачи друштва, савременог начина комуницирања (пре свега коришћења Интернета) имају различите ставове о форумима и људима који их посећују. Са становишта комуниколога, појава форума на Интернету је позитивна, јер поспешују комуникацију између људи које се реално никада не могу срести и потичу из различитих култура и друштвених окружења. Форуми, на неки начин, смањују отуђење који су завели масовни медији, попут комерцијалне телевизије – где је комуникација једносмерна. Гледалац прима и упија информацију и врло ретко може да изложи своје мишљење, осим ако га на улици не сниме за анкету, а он понуди довољно занимљив одговор који ће бити емитован у етар. Уколико посетите форум и уочите неку информацију која вас занима, комуникација постаје двосмерна. Уколико поуздано знате да нека информација коју сте прочитали није тачна, то, уколико желите, можете и да напишете. Онда то неко прочита, отвори расправу, а из те расправе оба учесника извлаче закључак. Такође, уколико вас нека информација занима и обратите се неком медију (новине, радио, телевизија) који увек имају ограничен простор – вероватноћа да ће ваше мишљење бити објављено је мала. Док на форуму има места колико год хоћете и ваше мишљење или питање ће, највероватније, бити објављено, осим ако не кршите правила понашања успостављена унутар форума.

Због свега тога форуми, према мишљењима, научника имају позитивну улогу и повлаче нас напред, за разлику од комерцијалних телевизија – бар у домену комуникације. Са аспекта социологије, форуми су праве мале неформалне друштвене групе. Те групе, наравно, имају и неке своје интересе. Пре свега треба истаћи интерес за разменом информација и знања, али и интерес да се деловањем на форуму постигне одређени лични циљ. Било да је у питању рекламирање робе или неког борбеног средства, што ће бити и једна од тема овог текста. Најважније достигнуће Интернет форума јесте да они помогну посетиоцима, тако да се квалитет форума огледа у томе – да вам живот буде лакши и занимљивији, и да са форума изађете богатији, бар за информацију која вам је била потребна. ■

ТЕМЕ КОЈЕ ПОКРЕЋУ ФОРУМИ

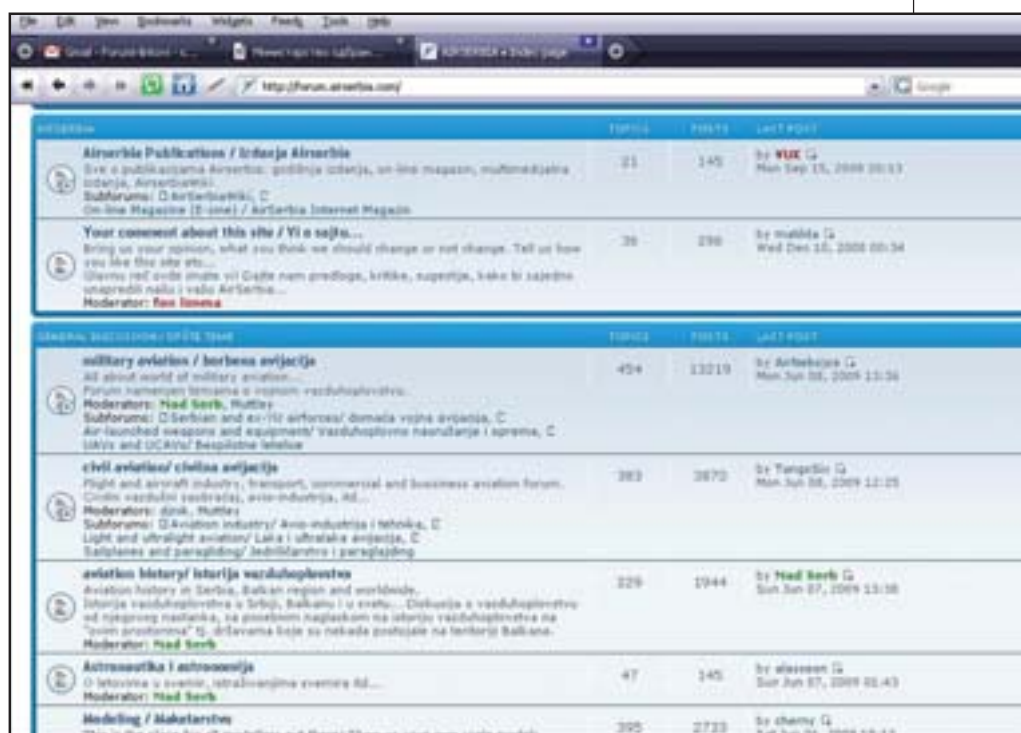
ПЛАТЕ, СТАНОВИ И ТАЈНИ ОБЈЕКТИ

Сматра се да је основна улога Интернета да на разне начине људима широм света олакша живот. А с обзиром на лоше материјално стање припадника система одбране, али и већине грађана Србије, форуми су право место где се могу наћи информације које могу олакшати живот.

Администрација, људи за које и у Војсци и у цивилству мислимо да ништа не раде, знају да буду веома нељубазни, затворени за давање информација – једноставне не излазе у сусрет нашим потребама. Због тога је још одавно постојала веза, рођак, тетка, кум, па плус – сто грама кафе, како би се завршила нека „папирологија“. Сада када постоји Интернет, рођаци и кафа остају нам за задовољство, а Интернет нам може завршити добар део посла. Неусаглашеност прописа и праксе довела је до тога да су у прошлости почињене бројне неправде припадницима система одбране. Велики број војних лица отишао је у пензију, а да нису добили ни квадрат стана који им је следовао за службу „на бранику отаџбине“. На форуму сајта „Крстарица“ – „Авијација и Војска“ отворена је дискусија о решавању стамбених проблема војних пензионера. Расправе обилују разме-

Информације које се могу наћи на војним форумима крећу се од тога „кад ће плата“, па до војнотехничких расправа на високом нивоу стручности. У дискусије се, судећи према језику којим пишу, укључују и чланови из бивших република СФРЈ, очигледно гладни размене знања са колегама из Србије.

ном искустава о тешкоћама са којима су људи суочавали и предлозима како да их реше. Лична искуства, позитивна и негативна, пишу обични људи и заиста су понека трагична. Најупечатљивија су писања деце војних лица на форуму „Крстарице“, која су одлучила, судећи према ономе што су написали, да не служе војни рок под оружјем већ цивилно, због неправедног поступања према њиховим родитељима.

Најшира и најпопуларнија расправа на форуму „Крстарице“ односи се за тему „плате и станови“. Дискусија која према статистици сајта траје већ две године почела је са расправама о томе да ли се може откупити службени стан и када ће наредна плата. Дале се продубљивала додавањем различитих тема о административним заклоњацима како да се повећају приходи, на које припадници система одбране имају право, а због неког разлога нису знали како да то ураде. Почевши од увећаних трошкова становања, трошкова за одвојени живот и субвенционисања кредита, „форумаша“ једни другима дају обиље корисних информација. Попут сусрета у кафани, кантини или на ходнику, само што је овде реч о физички непознатим особама које повезује исти проблем. У одређеном тренутку најкорисније су биле информације о датуму када ће бити исплаћена плата за овај или онај месец, што су писањем неки добро обавештени чланови форума – погодили. Како су теме о стандарду припадника Војске Србије, покренуте због „муке“, а не због забаве и задовољства, за тему „станови и плате“ везују се исповести о свакодневним неправдама. Расправе иду до тога да се говори како је систем неправедан према подофицирима који „зарађују плату официрима, док они зими седе у канцеларији и пију чај“. Занимљива је и расправа где се цитирају званични документи којим се регулишу приходи (на пример, *Закон о Војсци Србије* и извештај о висини зарада на нивоу Републике Србије) и којим се основица за зараде у систему одбране усклађује са примањима у привреди на нивоу Републике Србије. Тако један члан форума наводи податке републичког Завода за статистику и закључује да је на основу тих података прекршен *Закон*, те да је основица за плату у систему одбране 75 одсто од просека у при-

вреди. Међутим, касније се јавља други члан, који на основу истих података исправља свог колегу, наводећи да се примања усклађују тромесечно и онда закључује да законски ништа није погрешно, већ да испада да је основица 76 одсто од просека у привреди.

ИНФОРМАЦИЈЕ ИЗ „ПРВЕ РУКЕ“

Станови, велики проблем за људе у Војсци, наравно да заузимају посебно место на форумима. Тема о становима протеже се неколико година уназад. Проблеми са становима се раније, у време СРЈ или државне заједнице СЦГ, нису решавали као данас, односно мало ко је успео да реши стамбено питање. Недавна хапшења осумњичених за малверзације у вези са доделом војних станова показала су да су дискусије на форумима које су поједини чланови започели, можда, покренуле истражне органе. То, наравно, не можемо поуздано тврдити, јер немамо потврду за такве информације. Међутим, покретање тема везаних за корупцију свакако може бити корисно, јер се најчешће не зна идентитет особе која је покренула тему, а с друге стране – сви наводи су подложни провери истражних органа. Тема коју су форумаша започели пре неколико година, јасно је указивала на корупцију у стамбеним комисијама, јер су поједини чланови наводили како се за стан, ако имате „човека“, све може средити за 48 сати.

Дискусије о праву на станове преплићу се у неколико тема које се тичу стандарда припадника система одбране. Било да је реч о официрима, подофицирима цивилним лицима – све њих мучи иста мука и битне су им исте информације. Када су, уз подршку државе, почели да се подижу кредити за припаднике система одбране, као и у многим другим стварима, није све било јасно. Како се и колико подршке (пара) добија, како да се среди сва потребна документација, што зна да буде веома заморно и дуго у том процесу – само су неке од тема којима су се чланови форума бавили. Мада је реч о неколико стотина страница текста, прегледање њихове садржине, иако може да потраје, стајаће вас знатно мање времена од јурњава и распитивања по администрацији. А и мање је

заморно седети за рачунаром него стајати и чекати пред шалтером или канцеларијом. Према информацијама које се врте, може се закључити да један број чланова форума ради у администрацији или негде „при врху“, јер су поједине информације такве да могу доћи готово искључиво „са врха“.

Бурна историја коју смо имали, посебно током деведесетих година, и обиље простора на Интернету, наметнули су велики број дискусија које се везују за периоде ратове током деведесетих. Такође, значајно место заузимају теме о времену ЈНА и догађајима из тог периода, као и о ослободилачким и народноослободилачким ратовима у 20. веку.

Треба додати да пажњу посетилаца форума привлаче и догађаји из раније српске и светске историје, али они нису добили велики простор. Њих очигледно највише посећују љубитељи историје и познаваоци – историчари, који ту могу ископати неки податак који би им користио (цитат из књиге или неки детаљ са споменика).

Политика, униформе, ознаке, наоружање, учешће у борбеним дејствима – те теме заокупљају форумаше који воле војну историју. За неког ко би на брзину хтео да стекну увид у основне токове српске и југословенске војне историје, форуми су одлично место. Иако нема оригиналних докумената који „чуће“ у архивима, може се наћи велики број цитата, фотографија из домаћих и страних извора, али и списак литературе. А колико веровати у њихову веродостојност? Предлажемо да то чините у ходу, или када будете имали више времена. Теме као што су то специјалне јединице Војске краљевине Југославије на форуму MyCity Military Forum, представљају изванредно штиво за љубитеље војне историје. Фотографије првих падобранских скокова и вежби тешко да бисте могли да пронађете да нису постављене на форум. Ту налазимо и на један важан војноисториографски детаљ: да смо имали највиши торањ за падобранске скокове у Европи, пре Другог светског рата.

Улаз у подземни аеродром „Жељави“ на форуму MyCity води се дискусија већ пет година

ТАЈНИ ОБЈЕКТИ

Носталгија за неким славнијим и срећнијим временима за оружане снаге и за људе уопште, изгледа да су један од мотива за учешће у расправама на форумима и за постављање фотографија и видео-записа. Мистерија подземног војног аеродрома ЈНА „Жељави“ на форуму MyCity Military Forum изазвала је велико занимање чланова. О популарности говори податак да је о теми подземног аеродрома написано скоро 200 страница постова, око 3.000 фотографија и велики број занимљивих видео-снимка. О „Жељави“ је било скоро 4.000 постова/одговора, а тема је посећена скоро 700.000 пута, за пет година, што је цифра којом се не могу похвалити ни неки Интернет сајтови. Речено уз дозу хумора, уколико неко жели да направи подземни аеродром, да у њега смеисти две или три ескадриле борбених авиона и да све људство и технику заштити чак и од атомских удара непријатеља – на форуму може наћи све информације. Шалу на страну, али толики број фотографија, техничких и војних података заиста може да послужи да неки магистар на факултету прегледа форум и састави добру докторску дисертацију.

правама на форумима, где се види колико поштовање подземни објекти имају међу посетиоцима форума.

БОМБАРДОВАЊЕ

Неизоставне су теме и о бомбардовању Северноатлантског алијансе, које постоје готово на свим форумима. Искуства, позитивна и негативна, која смо имали у току агресије снага Алијансе веома су инспиративна за расправе на форумима. Она могу бити занимљива и за историчаре који се баве истраживањем модерне историје, и за стране обавештајце.

Најважније је рећи да толики број информација, било да је реч о текстовима, фотографијама или видео-записима – који долазе са свих страна – показују да је рат прошао и да више нема шта да се крије. Како се у расправи укључују форумаша из свих република бивше СФРЈ – очигледно је да и они тешко да размишљају о рату. Види се да људи сарадњу виде као будућност. Узимамо у обзир и то да се са форума искључују чланови који шире било какав облик мржње. Занимљиво је да је рецимо на форуму MyCity Military забрањено користити амблеме и имена јединица као Аватар (слику) или Ник (нади-

мак, потпис на форуму) како се због контроверзне ратне прошлости не би десило да неко неког увреди амблемом јединице или именом. То довољно говори о пажњи коју модератори придају доброј атмосфери на форуму и жељи да сви посетиоци буду задовољни.

ПОДФОРУМИ

Како су форуми обимни и понекад тешки за сналажење, поготову за почетнике, теме су разврстане на подфоруме. Најчешћа подела креће по угледу на видове војске – Копнена војска, Авијација и ПВО, Морнарица и остало. Онда се појављују одреднице „Војна историја“, „Специјалне снаге“, и слично. На пример, „Радиста Форум“ посвећен је уређајима радио-везе и теме су разврстане под „Радионице“, „Дискусије“, „Род везе и ЈНА“. Форум „Југоимпорта – СДГР“ разврстан је према врстама наоружања и војне опреме, вероватно да би се олакшала оријентација привредницима и потенцијалним партнерима. Према насловима, најстручнија за род војске везана подела јесте она на форуму „Српски оклоп“, где су подфоруми везани искључиво за оклопне јединице и њима сродне родове, оне који су им најближи на бојном пољу. Тако иду редом подфоруми „Борбена оклопна возила“ (где су и тенкови, транспортери, борбена возила пешадије), „Артиљерија“, „Инжињерија“, „Други светски рат“. Да се сада не наљуће они форумашаи које нисмо поменули, потражите их на Интернету и лако ћете се снаћи, јер су и други форуми организовани тако да већ на први поглед олакшавају оријентацију.

Издвојени форум са симпатичним именом „Кантина“ може се наћи на сајту „На месту вољно“. Како је кантина место где сви седе мање-више равноправно, само име симболише шта је форум у ствари – место где сви равноправно расправљају о темама које их се тичу.

Важно је истаћи да су форуми MyCity Military, Army Info и „Авијација без граница“ једини сајтови који су искључиво форуми. Остали, а ми смо их нашли још 12, јесу форуми у оквиру сајтова или подфоруми и често немају обиман садржај. Тако се на сајту „Видовдан“ војни форум налази као подфорум „Геополитика и војна питања“ и у односу на остале сајтове његов садржај је прилично сиромашан, али наравно не и безначајан.

Заиста није за разматрање који је форум бољи и занимљивији. Вероватно је најбољи критеријум да погледате све форуме које смо пронашли (види антрфиле), па онда одaberите онај који вам највише одговара. На сваком има по нешто занимљиво. ■

КО СУ ФОРУМАШИ?

УЧЕШЋЕ – ЈАВ

Осим стручњака и мало бољи познаваоци војне технике и ратне вештине, после неколико постова могу препознати „незналицу“ – који из чисте досаде улази на форум. Психологија каже да утиске о људима стичемо на основу онога што знамо о њима – а на форуму најчешће знамо само оно што људи желе да открију. Разлози за то су различити.

Оформацији са којима смо ступили у контакт покретањем теме на форуму *MyCity Military* углавном су из пуне радозналости дошли до форума. Један од модератора *Ron Jeremy* каже да се форуму прикључио 2004. године. „Прва тема коју сам објавио на подфоруму, а на коју сам и данас изузетно поносан била је *Ваздухопловна и поморска база Дијега Гарсија*. Једноставно, инспирацију да напишем нешто о овој бази добио сам у моменту и све то преточио у дело. Ређају се затим теме о нападу на Либију, на ирачки реактор и грандиозна и непоновљива Жељева.“

Један од модератора на *MyCity Military* „*ОрГог*“ каже да се разни људи јављају на форуму, обавештени, стручни, али често има и оних који говоре о материји коју не познају. Такво мишљење дели и „10x10“ који каже да се буквално цео живот бави пуцањем. „Овде су најозбиљнији и најстручнији људи и нема политике. Не дешава се као на другим форумима да се појави гомила клинаца са идејама које су покупили по игрицама или су видели у неком филму. На пример дешавало ми се да уђем у расправу са неким који тврди

да је пиштољ (или пушка, небитно) убедљиво бољи од неког другог, и на крају закључим да дотични (обично неки клинац) никад у животу није пуцао, а понајмање из тог оружја које хвали или куди“, каже „10x10“.

Занимљиво је да је већина најпосећенијих војних форума у Србији или СРЈ кренула од интересовања за цивилну и војну авијацију. Тако је и већина форумаша нашла форуме управо трагајући за неким авионом или ваздухопловно-техничким достигнућем.

Професија људи који посећују, пишу и уређују војне форуме такође је понекад велика загонетка. С обзиром на осетљивост тематике која се појављује, понекад се може и посумњати у веродостојност информација о профилу корисника.

АНОНИМНОСТ

На форуму „Крстарице“ – „Авијација и војска“, на тему „станови и плате“, појављивале су се можда и најексклузивније информације које су од животне важности за припаднике Војске Србије. Занимљиво је да су

се једино ту једно време могле и добити информације о становима, плати и разним новчаним додацима за војна и цивилна лица која раде у систему одбране. Изванредна тачност одређених информација везаних за питање када ће бити плата и која је на пример потребна документација за подношење неке молбе за новачку помоћ – показује да су то људи који раде близу места где се доносе важне одлуке. Међутим, и на инсистирање неких чланова да се открију, они то нису учинили из разумљивих разлога.

Покретац убедљиво најпосећеније и најопширније теме на свим нашим војним форумима *Ron Jeremy*, који је на форуму *MyCity Military* покренуо тему о подземном аеродрому Жељева, такође инсистира на анонимности. На наше питање одакле је и чиме се бави каже: „Што се тиче питања одакле сам и чиме се бавим, мислим да сам у Жељави довољно открио података о себи, а остало бих задржао као своју приватност.“

У коментар теме „Текст у Одбрани“ коју смо покренули, било је и људи који нису крили свој идентитет. *Khalles* у одговору за наш лист каже да је по занимању трговац, а

НО И ТАЈНО

да је од малена заљубљеник у војску. „Пишем већ дуже време, у најновијем додатку *Одбране – Арсенал*, објављен ми је чланак о кинеским бацачима граната. Писао сам раније и за *Војску*“.

Како је по занимању још увек гимназијалац, *Ратник* каже за *Одбрану* да је сваки дан на форуму али да не покреће теме, јер види да има доста стручних људи од којих може много тога да научи.

АВИЈАЦИЈА БЕЗ ГРАНИЦА

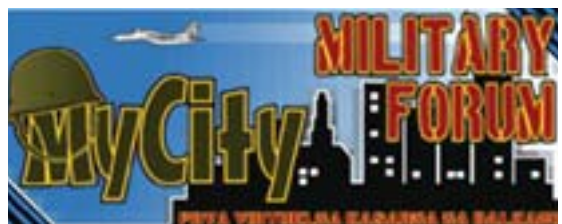
Због малих језичких разлика и заједничке прошлости на форуму се укључују и форумаша из бивших република СФРЈ. Најзаступљенија „мултиетничка структура“ посетилаца и учесника и покретача расправа јесте на форуму *Авијација без граница*. Ту се на основу имена може закључити да су форумаша заљубљеници у ваздухопловство, а према постовима да је реч о људима из свих бивших република СФРЈ. На *Авијација без граница* при врху друге стране налази се тема о вуковарској болници, односно о опсади Вуковара 1991. године и страдању које су доживели становници тог града. Фотографије и текстови, осим чињеница о размерама страдања цивила за време рата у Хрватској, имају и призвуче као што је „великосрпска агресија“ – са чиме се многи форумаша из Србије не би сложили. Такође, на теми о Музеју југословенског ратног ваздухопловства појављују се и питања које би борци за људска права и толеранцију вероватно осудили. Расправе колико је сигурно доћи у Београд, у посету Музеју ваздухопловства у Сурчину, садрже коментаре који имају призвуче шовинизма. Тако један члан форума *Alexa* нуди разгледање колеги из Хрватске за 1.000 евра. У прилично саркастичном тону каже: „Ма немаш проблема, јави се мени ја ћу да те проведем поред барикада. Услов је да не проговориш. Ондај прошли Хрват ког сам водио кроз Београд се још води као нестало. Наравно, мо- раш да носиш панцир, обавезно.“

Запазили смо да анонимни учесници у расправи са много више пажње пишу и читају. То је занимљив психолошки моменат везан за форуму, јер је претпоставка да се форумаша не познају. Да ли је неко „клинац“, обичан радник или трговац, подофицир, официр или инжењер – то у великом броју случајева није важно. Уколико се поштују правила

форума и учествовања у расправама, стручност и није толико важна. Осим стручњака и мало бољи познаваоци војне технике и ратне вештине, после неколико постова могу препознати „незналицу“ – који из чисте досаде улази на форум. Психологија каже да утиске о људима стичемо на основу онога што знамо о њима – а на форуму најчешће знамо само оно што људи желе да открију. Разлози за то су разноврзни. Неко се крије из забаве, неко зато што ради на осетљивом месту, где баш не би волели да га знају као активног члана форума, а неки јер својим реалним квалификацијама не могу да се похвале.

Чланови појединих форума организују окупљања где се упознају и занимљиво је да се на расправама види ко се са ким познаје лично, а ко једино путем форума. Што је познанство боље и дубље, знатно опада ниво расправе.

Реч имају главни

За потребе овог текста урадили смо интервјуе са неким власницима и модераторима форума из Србије. Разговоре смо обавили у сајбер свету – користећи форуме и електронску пошту.

Модератори форума *MyCity Military* били су наши први саговорници:

■ *Када је настао форум MyCity Military?*

– Форум *MyCity Military* настао је на главном *MyCity* форуму током 2003. године. У почетку је замишљен као подфорум где би се дискутовало о новим програмерским и компјутерским решењима у авијацији (што војној што цивилној), а онда је нарастао до садашњег изгледа и обима форума. Први већи развој у разноврсности тема, дискусијама и броју чланова доживљава 2005. године када мења име у Војно-техничка достигнућа. Током 2008. године, као једна од три најпосећеније целине *MC* форума, добија своју засебну Интернет адресу, свој логотип и име *MyCity Military*.

■ *Зашто су војни форуми важни за друштво?*

– Форум пружа могућности разговора и размене мишљења о великом броју војних тема и области. Анализе битака од средњег века до данашњих дана, изгледа униформи и наоружања краљевске војске, преко наоружања и униформи некадашње ЈНА до могућности да својим коментарима и радовима помогнете израду садашњих амблема јединица и делова униформе наше војске, све је то занимљиво. На форуму постоји велики број текстова домаћих историчара и аналитичара попут Бојана Димитријевића, Александра Радића, Милана Мицевског, активних новинара стручних војних часописа.

■ *Да ли се угрожава безбедност земље отвореним писањем о актуелним темама везаним за Војску Србије и војне и безбедносне проблеме?*

– Форум има свој кодекс понашања у којем је наглашено да теме које могу представљати одавање државне, војне или службене тајне нису дозвољене, такође расправе и оцене догађаја који су непосредно претходили војним акцијама, ратним дешавањима и рату у периоду од 1989. до 1999. године, затим дневно-политичке теме и коментари о војсци.

■ *Да ли су некада војна лица имала проблеме због учешћа или покретања неке теме на форумима?*

– У војном закону постоји тачка која забрањује сликање, снимање и скицирање војних објеката и имовине. С друге стране, војска је у последње време довољно отворена ка јавности, организацијом аеромаркетинга, приказивањем вежби и ТТ зборова поводом државних празника. Могућност да се направе добра војна фотографија и подели са осталим љубитељима је изводљива. Ако се чланови придржавају важећег закона и кодекса понашања на форуму, могућност покретања теме због које би имали проблема практично је немогућа.

■ **Статистике форума?**

– Форум има око 16.000 регистрованих чланова, регистрација је бесплатна и једноставна са детаљним упутством. На форуму су до сада покренуте 1.622 теме са 83.679 коментара. Дневно је активно приближно 50 различитих тема. Прочитаност порука (отварања страница појединих тема) одавно је ушла у милионску тако да је податак мало теже прецизно изразити. У мају '09, форум је посетило 94.412 чланова и гостију из 120 земаља. Највећа посећеност је ипак са простора некадашње СФРЈ.

Дејан Вукмировић, власник сајта AirSerbia, такође је одговарао на питања за *Одбрану*:

■ **Када сте покренули форум на Вашем сајту?**

– Сајт је почео да ради 2002. године. Форум смо покренули следеће године, и у наредних година дана, за разлику од остатка сајта, форум се борио за афирмацију међу публиком.

■ **Коју тему издвајате као најзначајнију и за Вас најважнију?**

– Оно што је мени најинтересантније јесу експерименталне летелице, беспилотне или микролетелице, и углавном све што има везе са новим техничким достигнућима у области ваздухопловства. Већини посетилаца је најинтересантнија војна авијација. Међутим, једна од најзначајнијих тема, где сам и сам учествовао усмеравајући учеснике и водећи ток дискусије, јесте она у којој смо изабрали шему за нашег *орла* 25207.

■ **Статистике форума?**

– Имамо 17,39 постова дневно. До сада је отворено неколико хиљада тема од којих су у овом тренутку активне 2.755. Сличне

теме се спајају или бришу. Посетиоци форума генеришу месечно око 106.000 импресија. У овом тренутку имамо 1.070 чланова.

■ **Ко су и одакле су чланови форума?**

– Чланови форума су углавном мушкарци (94 одсто) и око 59 одсто чланова је из Србије. Пре неколико година већи број наших чланова из Македоније оформио је сајт и форум „Македонска авијација“. Имамо чланове из многих држава света и то су углавном наши људи који живе у иностранству.

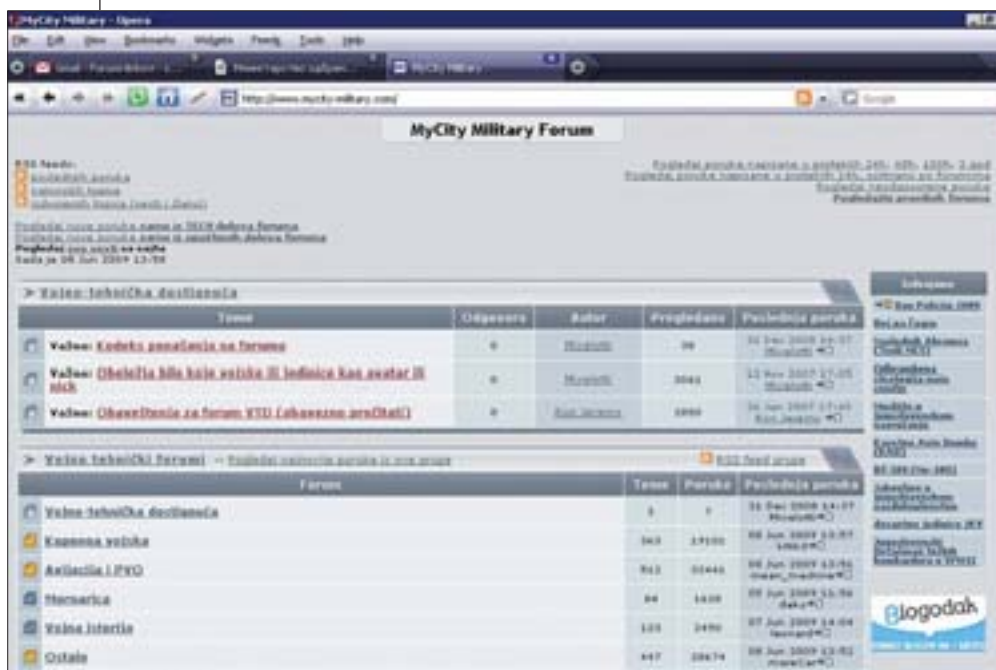
Око 20 одсто чланова су људи из бивших југословенских република.

■ **Шта највише занима посетиоце из бивших република?**

– Њих такође највише интересује војна авијација бивше СФРЈ, али и садашња цивилна авијација. Форум AirSerbia, за разлику од неких других, издваја то што модератори имају нула толеранције према свакој врсти шовинизма, расизма, вређања по националној или верској основи. Повремено су се појављивали неки чланови који су покушали да започну расправе, вређајући друге на националној основи, али смо такве покушаје увек секли у корену.

■ **Да ли мислите да се угрожава безбедност земље отвореним расправама о неким војним темама?**

– Повремено се појаве посетиоци који ма је циљ да извуку одређене информације које или нису јавно доступне или јесу, али се не добијају тако лако. Такви посетиоци могу се препознати иако се некад њихова питања крију иза, наизглед, потпуно безазлених порука. Наравно, уколико оне особе које знају и које чувају државне или војне тајне не одају те информације на форуму, расправе било какве врсте не могу угрозити безбедност земље. ■

ИНТЕРЕСОВАЊЕ МЛАДИХ КАКО У ВОЈНУ ГИМНАЗИЈУ ИЛИ НА АКАДЕМИЈУ

Куповина рачунара из године у годину представља све мањи издатак за родитеље, што се заокружује чињеницом да све више деце користи Интернет.

Осим портала за дружење „Фејсбук“ или претраживања „Гугла“, млади често користе форуме. Управо за млађе нараштаје везана је једна од најсадржајнијих тема на форуму „Крстарице“ – „Војна гимназија у Београду“.

На питање какве информације се могу наћи о Војној гимназији, слободно се може одговорити – све. У теми о Војној гимназији, једноставним и мало дужим (због обима) прегледањем, сваки тинејџер може да процени хоће ли бити примљен или не. Кренуло је пре три године, када је члан форума *The Milk-Map*, који је сада, надамо се, ученик Војне гимназије поставио неколико важних и за одговоре инспиративних питања: „Ја сам из Суботице, а

планирам да идем у Војну гимназију у Београду... Међутим, немам никакве информације о њој... па морам вас да питам. Где се налази? У центру? Да ли је тешка и шта је потребно да бих је успео уписати? Које предмете имаш? Шта још, осим часова, радиш у току дана?“

ДЕМОКРАТИЧНОСТ

И тако је кренуло са одговорима који су се до сада сместили на 70 страница. Пренесена искуства са тестирања, из школовања и томе где су и шта раде бивши ученици, представљају драгоцене информације за све које занима упис у Војну гимназију. Треба нагласити да се на форуму налазе и речи хвале, али и речи оштре критике на рачун Војне гимназије и војничког позива уопште – што довољно говори о демократичности форума. Налазе се и прецизне информације о томе колико времена треба да се учи за пријемни, колико је тешко и шта је најважније научити. Затим, шта се ради на психичком и физичком тестирању и какви су чланови комисије. Осим информација о потребним предусловима за упис и самом тестирању знања и психофизичких способности, има и духовитих порука које описују физичку привлачност женских чланова комисије и женских наставника, које, наравно, нећемо износити.

Слична је прича и са темом о Војној академији. Иако сада нема, као некада, спотова на националној телевизији „Будите одабрани...“, у новинама се налазе рекламе и на сајту Министарства одбране спотови о Војној академији. То је реклама коју, наравно, Војна академија треба да има, јер је имају и многи факултети у Србији. На форуму „Крстарице“ је, у приближно исто време када и о Војној гимназији, покренута тема о Војној академији. Посебно је занимљиво што се појављују и негативна искуства оних који нису успели да упишу Војну академију или су је напустили у току школовања. Углавном произилазе из проблема прилагођавања на војни начин живота. Устајање у шест сати сваког јутра, постројавање, чишћење круга и дежурства тешко су пали бившем студенту Војне академије који се потписује као *Милос 2005*. Са друге стране, за њега

је Војна академија имала и позитивних мотива, посебно боравак на терену, близу границе са Румунијом. „То је стварно напоран, али веома занимљив терен и он ме је одушевио, ишао бих поново да могу. У другој години имаш терен на Копаонику, усред туристичке сезоне, ту је страва зезање. Добијаш скије и ми смо добијали најбољу опрему, чак бољу од оних туриста из Немачке, Аустрије и Швајцарске“. Сликвитих и позитивних искустава има знатно више и пишу их истински заљубљеници у војни позив. Осим што критикују оне који пишу лоше о Војној академији, они изнесо, рекло би се, реалне чињенице о тежини војничког позива, наводећи лоше и добре стране.

МЕСТО СУСРЕТА

Члан који се потписује као *Blockhead* изнео је оштру критику појединих предмета који нису војни. „Не знам каква је ситуација сада са предметима, али је раније било смешних предмета, попут филозофије или политичке економије... Био сам сведок да су многи талентовани студенти морали да напусте академију због таквих предмета, јер су пали три пута“. На такве тврдње слио се велики број критика – тврдњи да дотични није у праву и да већина студената положи те испите. Размена и, посебно, сучељавање мишљења, без ичије интервенције, природно су се укрстили на форуму, дајући тако прилично реалну слику будућим интересентима за упис на Војну академију.

Савете за будућа војна лица често дају и они који су завршили Војну гимназију, неку средњу војну школу или Војну академију. Војни форуми на „Крстарици“ и *MyCity Military* добро су послужили за обнову некадашњих пријатељстава које су рат и криза разбили. Осим сусрета класа из војних школа и академија, постоје и питања где је ко служио војни рок, где се спомињу и имена и функције појединаца. То је добар социјални ефекат за форуме, јер се понекад пронађу људи који се на други начин не би срели. Тако да, ако хоћете да нађете друга из војске или „класу“ са академије, војни форуми су заиста добро место. ■

ЗАШТИТА ПОДАТАКА

ИНФОРМАЦИЈА

ЈЕ МОЋ

Једна од дефиниција моћи каже да је моћан онај човек који поседује праву информацију. Чињеница да се на форумима налази велики број информација говори нам да су то „моћна места“, места где се прикупљају информације – које значе моћ. Војни форуми представљају место где обавештајци других држава легално прикупљају податке.

Војни аналитичар Александар Радић каже за „Одбрану“ да за обавештајце других држава војни форуми представљају место легалног прикупљања података. „То почиње од провокативних питања – на пример, после детаља о неком борбеном лету пилота ЈРВ и ПВО из рата, аутор поруке наведе да би честитао пилоту на добро обављеном послу, тј. ефектима дејства и онда чека реакције – до чак директног присуства професионалаца из оружаних снага. Без параноје, али други се штите од тих ситуација. Наравно, то треба схватити условно јер у информатичкој ери тешко се може потпуно затворити ланац ширења информација“ – наглашава Радић.

Таквих примера, вероватно, има много више, јер је обавештајце, наравно, тешко и открити на форумима. Иако ретко ко објављује информације које су строго чувана војна тајна, и они подаци који су јавни, сигурно бивају занимљиви за обавештајце. Многе ствари из медија се преплићу, боље рећи укрштају на форумима. Богата искуства која смо, нажалост, имали из ратова и чињеница да се у нашем наоружању налази оружје углавном пореклом са Истока, чини нас занимљивим Западу. Искуства из рата и прича о томе како су се нека борбена средства показала, све то из пера (види се) стручњака за наоружање и војну опрему и познавалаца ратне вештине – представљају веома корисну информацију. Ако ништа друго, онда да по-

Интернет центар Војске Србије

могу војним аташеима да саставе добар извештај за своје централе.

Иначе, војни форуми су у свету често извор поузданих информација и за обавештајце, и за стручњаке и војноиндустријски комплекс. Александар Радић сматра да наши форуми умногоме заостају у односу на

Александар Радић

стране форуме, посебно на руске и кинеске. „Кинески форуми су често први извор информација о новитетима тамошње војне индустрије, а на руским форумима активни су озбиљни познаваоци проблематике“. Радић сматра да се код нас иначе мало пажње поклања специјализованим темама, и додаје – „Код нас, осим уског круга људи с искуством из каријере у оружаној сили и из рата... већина учесника форума представља шарено мноштво посматрача са хвале вредним ентузијазмом, али са мало конкретних знања и много произвољних ставова“.

ЗАШТИТА ТАЈНОСТИ

Када смо на почетку текста нагласили да се на форумима може разменити скоро свака информација уз потпуну анонимност, назначили смо и да је једна од озбиљних тема у расправама о форумима – заштита важних података.

Прошло је време хладноратовских притисака, затворене ЈНА – када је било забрањено уношење фотоапарата у војне објекте. У последњих неколико година редовне су акције „Отворени дан“ у касарнама Војске Србије, што је прилика да љубитељи, али и страни обавештајци, разгледају војне објекте. Техничко-тактички зборови који се том приликом организују представљају скуп видљивих информација, које, будући да их је Војска већ изложила – не представљају тајну. Ново наоружање и војна опрема, коју, на сву срећу, Војска Србије све чешће набавља, не би требало да представљају тајну за широку јавност. Уколико одете на Интернет портале Оружаних снага САД и многих других чланица Северноатлантске алијансе, наћи ћете обиље информација, фотографија и видеоснимака наоружања, војне опреме и, понекад, правих борбених акција. За такве информације некада се морало уложити много обавештајног рада. Данас је потребна само добра Интернет веза и може се помно анализирати нека страна армија. Међутим,

треба имати у виду да је објављивања таквих информација – пропаганда за фактор одвраћања од оружане акције на неку земљу. Потенцијални непријатељ, осим што ће сазнати шта нека армија има, знаће и да има снажног противника на другој страни и да не би било баш мудро да га нападне.

БОЈНО ПОЉЕ У САЈБЕР ПРОСТОРУ

Последњих година сајбер простор, где се форуми налазе, дефинише се као бојно поље. Тако је Северноатлантска алијанса током 2007. и 2008. године у главном граду Естоније – Талину, основао Заједнички центар за одбрану од сајбер напада. Основни циљ је да се заштите информациони системи

Алијансе и земаља чланица од напада са Интернета. Скандали са објављивањем нежељених информација на Западу нису ретки и они се најчешће објављују на Интернет форумима, где могу да заокупе највише пажње и брзо се рашире. Значај који се даје Интернету довољно говори о томе колико је он моћно оружје и заиста део савременог бојног поља. С тим у вези формирање одсека за Интернет при Генералштабу Војске Србије представља одличан потез, који показује да се и у нашим оружаним снагама помно прате дешавања у страним армијама и савременој војној науци.

На форуму „АвијацијаБезГраница“ налази се и једна занимљива тема о учешћу српских плаћеника у рату у ДР Конгу (тогда, 1997. се звао Заир). Приказане су слике и чланак из стране штампе, где се виде наши авиони типа „јастреб“ на аеродрому негде у цунгли, описана су дејства са именима пило-

та. На форумима се спомиње и некада чувени, а сада помало заборављени Југослав Петрушић Доминик. Тако да љубитељи информација о тајним ратовима и операцијама имају и на форумима свој кутак.

Будући да живимо у Србији, нас највише занимају наше оружане снаге и њихова заштита од нежељеног откривања информација. Обиље разних информација које је некада тешко похватати на форумима крије и замку. Наиме, понекад се несвесно објаве разне информације које, према схватањима „надлежних“, представљају откривање тајних података и војних тајни.

Било да се такве ствари чине због незнања или са свесном намером да се нешто објави – то свакако наноси штету Вој-

ци и систему одбране. На форуму *MyCity Military* постоје правила понашања, где се строго забрањује објављивање фотографија које су снимљене на недозвољен начин или информација које представљају војну или државну тајну. Правилник се држи важних законских норми, на које сигурно велики део јавности има примедбе. Законодавство везано за заштиту тајних података, у које не спадају само војна, државна, службена и пословна тајна, код је нас прилично нејасно и застарело у односу на развијене земље. Нејасноће могу бити погрешно протумачене и неко може законски да буде кажњен, ико није имао намеру да учини нешто супротно закону. Тајни су и подаци о личности чланова форума. Иако нам до сада није познато да су неки лични подаци чланова форума злоупотребљени, нема законске заштите од објављивања информација. Развој ин-

форматичких технологија, осим што нам олакшава живот, може да послужи и злоупотребама. Често се дешава да вас приликом посета неким сајтовима који продају компјутере и разну додатну опрему за рачунаре, сајт препозна и подсећа шта је то што сте прошлог пута гледали. А уколико је укључена у истом тренутку и електронска пошта, на вашу адресу ће редовно стизати понуде за распродаје и нове производе. Ако тако нешто могу да раде комерцијални сајтови, могу и форуми. Због тога је форум место где не треба износити превише информација о себи, уколико желите да останете анонимни. Добром обавештајцу, домаћем или страном, често треба веома мало чињеница (текста, детаља са фотографије или видео-снимка) да склопи коцкице и открије информацију коју до тада није имао.

Када је реч о обавештајним подацима, један од модератора са форума MyCity Military – OrFog каже да је форум злата вредан јер се заиста може склопити колаж и прикупити обиље информација. „Обавештајни податак (колаж) пре свега може користити одбрани наше земље и допринети нашим напорима за ефикаснији и безбеднији систем одбране“ – каже OrFog, и додаје: „У поређењу с тим, одавање стварно значајних војних тајни преко форума статистички је занемарљиво, јер је сваку информацију потребно и проверити. То захтева сталан рад и много сати читања и упоређивања са осталим изворима.“

На војним форумима су увелико заступљени и припадници Војске Србије, који за разлику од свог радног места (где због разумљивих разлога војне дисциплине нема много демократије) на форуму имају знатно више слободе. За „Одбрану“ OrFog каже: „Слобода на Вебу сигурно да неком боде очи, али тај неко треба да буде свестан да се развијају нове технике и принципи праћења, мало савременији од оних које је користио друг Чворовић (Илија Чворовић у филму *Балкански шпијун*). Ја бих лично волео да људи више бораве на форумима, не због циркулације података, већ због опште културе.“

„На нашим, али и на великом борју страних форума налази се мноштво сателитских снимака портала „Гугл“. То није нека новина, јер се на „Гуглу“ могу наћи мапе многих америчких војних база, које су означена као строго тајне, као што је нпр.

„Област 51“. На форумима је неко све то лепо нашао и снимео мапу, тако да је она сада доступна широком кругу посетилаца.

Када смо већ код посетилаца, занимљиво је да форуми нису свима једнако доступни. Тако на форуму ArmyInfo морате прво да се региструјете и тек након што вам се одобри чланство – можете да уђете на форум. То је пример затвореног форума, што је помало супротно изворном значењу тог појма, као места где сваки расправља о разним темама. Оснивач(и) и модератори вероватно имају своје разлоге

зашто инсистирају на регистрацији и њихове разлоге треба поштовати, а и регистрација није компликована.

На осталим форумима који имају богат садржај, као што су „ПалубаИнфо“, „63. падобранска.org“, „АвијацијаБезГраница“, „MyCity Military“, „AirSerbia“ и „Крстарица“ постоје разни степени приступа форуму и могућности да модератори бришу теме и избацују чланове који се не придржавају правила понашања на форуму.

На форуму „Крстарица“, у делу који је посвећен војним темама готово да се и не види да постоје разни степени приступа и укљученост модератора. Како се ту све и свашта може наћи говори и податак да је неко покренуо тему „Српска Ослободилачка Војска Косова“, где наводи жељу да се оснује нека терористичка формација која би се борила против албанске власти на Косову. Било да је у питању шала неког средњошколца или озбиљан предлог – сигурно да форум не треба да буде место где се шири идеја коришћења тероризма као средства политичке борбе.

На форумима као што су „MyCity – Military“, „АвијацијаБезГраница“ и „AirSerbia“ постоји веће или мање присуство модератора, што се види и по његовом изгледу. На тим форумима готово да нема политике, расправа са присуством мржње и свађе око тога ко је почео рат.

Форум „MyCity – Military“ има посебан део – „Вип зона“, где је приступ ограничен за администраторе, модераторе и истакнуте чланове, и ту се такође налази велики број занимљивих тема. Ту се расправља о даљим плановима, избору тема, предлозима да се измени изглед форума или чак да се неко избаци, уколико нарушава добру атмосферу. ■

Правила форума

Већина форума, па тако и војни, имају одређена правила понашања. За учешће у расправама, а негде и за улазак на форум потребно је да се региструјете, што је прилично једноставно. Приликом регистрације добијате своје корисничко име или ник. Слика (као за личну карту) зове се аватар. На форумима постоје уредници и модератори који контролишу расправе. Уколико расправа крене противно правилима понашања, поруке се бришу, а пошиљаоци порука се опомињу. Забрањено је ширити било какав облик мржње. Војни форуми су углавном места где се воде војно-техничке расправе. Мада се догађа да дође до жестоких расправа, јер се не суочавају машине, већ људи од крви и меса, са емоцијама и, понекад, мало јачим националним осећањима. Међутим, уопште узевши, расправе на форумима су позитивно усмерене и провокатора и изгредника има мало, чему највише доприносе модератори.

НА ОПШТЕ ДОБРО

Осим за обавештајце, стручни људи на форумима и обиље информација су, што би се рекло, опште друштвено корисни. Изабрали смо да поменемо неколико тема које плене стручним расправама.

У последње време у званичним круговима често се помиње набавка новог вишенаменског авиона за Војску Србије. На форумима је та тема покренута пре три године, када је ситуација у нашем воздухопловству била не баш сјајна и када се само могло сањати о обнављању воздухопловне технике. Расправа на *MyCity Military* кренула је од набрајања које све летелице могу да буду у оптицају. Осим основних ТТ података, који су покупљени са разних сајтова или су плод субјективних мишљења неких форумаша, о авионима се води и озбиљна расправа. Рекло би се да у расправи учествују војни пилоти и други познаваоци војног воздухопловства, што форуму доје шири друштвени значај. Када се за коју годину будемо одлучивали за нови авион, требало би добро прорудирати нове форуме. Тако се може доћи до закључка који нам авион одговара у политичком смислу, који је најбољи мотор за одржавање, како ћемо најбоље да набављамо резервне делове и савремено наоружање и, што је најважније, који је авион најјефтинији. Стручне теме о авијацији које могу користити нашем војном врху при избору новог вишенаменског авиона воде се и на осталим форумима где се налазе и систематизовани текстови стручњака за авијацију. Појединачне расправе о авионима који би могли да уђу у наше наоружање воде се практично на свим форумима, што довољно говори о интересовању популације за авијацију и будућност српског воздухопловства.

Још једна тема коју су стручни људи покренули на *MyCity Military* јесу војни амблеми и ознаке. Покретач теме *OrFog* инспирисао је многе чланове да дају свој допринос изради нових ознака за јединице и установе Војске Србије. Из поста у пост нитали су се предлози, углавном као радне

верзије амблема и ознака, исто као да су људи организовали састанке, тако да се може тачно пратити генеза настанка нових амблема. Осим изношења закључака, цитирају се и извори информација, пре свега скемирани текстови и фотографије, линкови до Интернет страница са разним војним ознакама. Тема је нарочито занимљива за хералдичаре, јер се осим предлога за нове, налази велики број старих и актуелних ознака наше и многих страних војски.

АМБЛЕМИ И ОЗНАКЕ

Стручан ниво расправе добио је нови моменат када су се на униформама у Војсци Србије појавиле нове ознаке, потпуно различите од оних које су разматране на форуму. Велики број критика, са доста аргумената, пао је на изглед ознака чинова, затим амблема јединица и установа. Ређале су се и оптужбе да су Американци извршили притисак или да је неки уметник „узео паре“. Како год, аутори нових ознака за Војску требало би да прорудирају ове расправе. Уколико се упореде званични предлози и предлози који су направљени расправом на форуму, види се огромна разлика. Осим што су званични предлози јефтинији за израду, јер ће требати мање конца, што је духовито приметно један члан расправе, предлог форумаша наилази на веће одобравање, јер је више војнички и заслужује пажњу хералдичара.

Занимљив је податак да је амблем 204. авијацијске базе Војске Србије у Батајници настао захваљујући дискусијама на форуму, што потврђује да су воздухопловци изузетно активни на Интернету.

РАСПРАВА О ЛАСТИ

Нови понос српске авио-индустрије – школски авион *ласта 95* нашао је своје место у расправи. Како велики број форумаша чине добри познаваоци воздухопловне технике и често војни пилоти са великим искуством, расправа о том авиону обиљује стручним оценама. На *MyCity Military* расправа креће од текста из штампе који најављује *ласту*. Пројекат, који је пре две године најављиван као велика шанса за српску воздухопловну индустрију, у почетку није био предмет похвале. Тада је *ласта 95* био авион који је најављен још осамдесетих година и није имао многе елементе које имају савремени школски авиони. Седиште са катапултирањем, савремена авионика и ГПС, ствари су које су форумаша највише означавали као недостатке нове наде нашег воздухопловства. Стручан ниво расправе види се код упоређивања са авионима који се тренутно налазе у воздухопловству и са разматрањем колико ће користити обуци пилота Војске Србије. Упоредивања се крећу од *утве 75* до *супергалеба Г-4*, што је и намена авиона да буде бољи и савременији за обуку од *утве* и припрема за пилоте или студенте за *супергалеб*. Истакнути чланови, модератори и струч-

ни сарадници „правили“ су авион на форуму. Део по део, слика по слика и праћењем форума могао је да се прати развој авиона до његовог полетања ове године. Расправа је осим за љубитеље ваздухопловства занимљива и за ваздухопловне техничаре. Осим чињеница и података, постоји и велики број фотографија, тако да се слободно може рећи да је форум својерсна енциклопедија, што се тиче *ласте-95*. Наравно, осим делова авиона, наводе се у неколико постова и компаније које учествују у изради као кооперанти. То теми осим техничког, даје и економски аспект, а унутар расправе провлачи се и тема о избору новог авиона за обуку, тако да се *ласта* пореди са осталим достигнућима које су развили произвођачи „Пилатус“ из Швајцарске, „Ембраер“ из Бразила и „Злин“ из Пољске. И на другим форумима, као нпр. на Air-Serbia, постоје теме о *ласти* са доста линкова до западне ваздухопловне штампе, што довољно говори о садржајности форума. Када се данас подвуче црта на дискусије о *ласти-95*, од једног прототипа из осамдесетих година настао је модеран школски авион, а, што је задивљујуће, уважене су готово све примедбе чланова форума, тако да сада нема неких већих замерки на његов изглед и перформансе.

ПУШКА М-21

Осим авиона, понос наше наменске индустрије је и пушка М-21 крагујевачке *Заставе*. Дуго најављивана, хваљена и кућена, нашла је своје место и на форумима.

Пошто су је неки политичари, који су пушку мало држали док су служили војску у време ЈНА, критиковали како је лоша, застарела и не одговара захтевима војске – многи форумашаи стали су у њену одбрану. Форуми *MyCity Military*, „Палуба.Инфо“ и „Крстарица“ постали су место за расправу зналаца и заљубљеника, али и љубитеља без много знања. Због тога расправа иде од изгледа, који стручњаци не узимају много у обзир, до преношења искустава са тестирања и упоређивања са другим јуришним пушкама. На форуму се налази велики број текстова о пушци из стране и домаће штампе, али и фотографије од којих су неке ексклузивне и снимили су их форумашаи лично. Кренувши редом, треба нагласити да има оних који навијају да пушка М-70 остане у наоружању, јер се показала као добра у ратним дејствима, чак и у од-

Адресе војних форума

<http://www.mycity-military.com>
<http://www.63padobranska.org>
<http://forum.airserbia.com>
<http://forum.krstarica.com>
<http://www.yugoimport.com>
<http://www.paluba.info>
<http://www.radista.info>
<http://srpskioklop-forum>
<http://forum.kpa.edu.rs>
<http://forum.vidovdan.org>
<http://www.armyinfoforum.org>
<http://www.avijacijabezgranica.com>
<http://www.namestivoqno.com>

носу на М-21 која је новија и нема неке недостатке. Мишљења су да би било пожељно само променити кундак, код верзија М-70 АБ1, да се стави неко ново решење, као на пример код М-21, а да кундак не буде као до сада „од два пресована лимана“. Осим изгледа и поузданости, упоређују се и калибри и ту се појављују мишљења типа „где има бољи ауто од *москвича*“. Наводе се искуства који је метак бољи – 5,56 x 45 НАТО или руски 7,62 x 39 – са доста аргумента за и против једног и другог. За 5,56 наводе се предности положеније путање зрна и тиме веће прецизности, затим мањег трзаја и мање масе, што повећава могућност ношења више муниције и прилагођавање нашег калибра стандардима НАТОа. Занимљиво је и да има инсистирања да ћемо, уколико користимо калибар НАТОа, морати да га увозимо и будемо зависни – без знања да муницију 5,56 милиметара производи и домаћи произвођач *Први партизан* из Ужица, који је још у великим количинама извози за потребе оружаних снага држава чланица НАТОа. Непотребност усвајања нове пушке, јер је постојећа М-70, према мишљењима неких форумаша, добра, носи и брдо аргумента за калибар 7,62 мм. Већа пробојност, снажнији ефекат на циљу, велике количине муниције које имамо у складштима и чињеница да су сви до сада

У дискусијама о избору вишенаменског авиона

служили војску са 7,62, оправдава оне који бране стару пушку у односу на нову. У јавности је дуго трајало најављивање М-21 као нове пушке за Војску Србије, али она није до скоро ушла у оперативну употребу – па су противници са правом поставили питање шта *Застава* ради са најављивањем пушке када је нема у употреби? Одмах после ових навода, на форуму су се појавиле слике припадника једне британске приватне фирме за обезбеђење, која

„Одбрана“ на форумима

На војним форумима се често цитира и наш лист, како у темама о војној техници и актуелним војним питањима тако и у решавању животних проблема припадника система одбране. Чести су коментари „У *Одбрани* је изашао одличан текст о томе...“, „погледај *Одбрану* број ... имаш конкурс/оглас“ или „био је добар додаток у *Арсеналу*...“ Наравно, да будемо искрени, има и коментара који су пуни критике, али се оне углавном односе на изјаве званичника из војног врха.

а помиње се и шведски *гилгреп*

показује пушку М-21 (верзију К са краћом цеви) у рукама британског плаћеника у Ираку. Иако би необавештени помислили да се ради о израелском *галилу*, пажљивом анализом утврђује се да је то баш наша М-21, која се нашла у рукама изборљивих страних плаћеника у Ираку. То је био један велики маркетиншки успех за М-21, који је обелодањен на форуму MyCity Military. Када смо већ споменули *галил*, треба нагласити да се велики део критика на рачун М-21, односи на њену сличност са том пушком, и према мишљењу критичара, она је само њена усавршена копија. Код упоређивања са осталим пушкама (као што је то био случај са авионима), има растављања пушке до у последњи шраф, са анализом делова и замеркама и похвалама за нека решења. Замерке се конкретно односе на масу пушке која је већа од конкурентских, али и на мањак делова од полимерских и композитних материјала, чиме предњаче јуришне пушке са Запада. Јављају се и информација да се на Западу полако одустаје од калибра 5,56 због слабог ефекта на циљу и онда се редом наводе искуства, пре свега војске САД. Међутим, као контра јављају се одговори и објашњења једног од модератора форума да се против калибра 5,56 углавном изјашњавају припадници специјалних јединица и то у специфичним ситуација-

ма, као што су блиска борба у урбаним срединама и дејство на противника који је заклоњен – што су ситуације које се ретко дешавају обичним пешадинцима у рату. Такође, има доста оцена да је 5,56 далеко кориснији у оружаним дејствима јер наноси теже ране код непријатељских војника, што делује психолошки и утиче на то да више војника мора да носи рањеног друга – што је већи број непријатеља избачених из строја.

Када смо већ код избора калибра, стручна расправа води се и око калибра и начина обележавања муниције. Ово је један од најилустративнијих делова јер обилује фотографијама у односу на текст. Расправе се крећу од малокалибраске муниције до граната за тенкове и тешке хаубице. Често има и квиз питања, односно постављања задатака за чланове форуме и задаци се успешно извршавају, што говори о стручности учесника у расправи. Појављују се и ретки примерци муниције, што посебно изазива пажњу за колекционаре ретке муниције. Форумаша који учествују у тим расправама долазе из целе бивше СФРЈ, што је добра ствар. Љубитељи муниције, који су своје знање добрим делом стекли у ратним дејствима, сада деле мишљења са својим некадашњим непријатељима. ■

Мали појмовник форума

(уз помоћ Mixelotti-ја са форума MyCity Military)

Аватар – слика испод надимка (ника) на форуму. Може бити и ваша лична фотографија или било шта што изаберете, а није у супротности са правилима форума.

Ник – надимак под којим ће се нови члан представити на форуму. То може бити ваше име или било која реч коју изаберете. На пример на форуму MyCity Military забрањено је узети било шта што може да има провокативну или политичку конотацију, или да представља обележје било које војске.

Модератори – група људи чији су задаци уређивање форума на којима имају уредничке привилегије, одржавање пријатне атмосфере и спречавање настајања и ширења конфликтних ситуација, првенствено у форумима које уређују.

Супермодератори – група људи чији су задаци, пре свега, уређивање форума у којима су постављени за модератора и брисање/сређивање/закључавање топица (тема) и порука у свим форумима који крше правилник. Они се, такође, труде да одржавају пријатну атмосферу на форуму и спречавају настајање и ширење конфликтних ситуација. Уколико процене, могу да банују (искључе) корисника са форума, уз претходно саветовање са осталим модераторима и супермодераторима.

Супермодератори имају иста задужења и права као и модератори, само што они имају уредничке привилегије над целим форумом.

Главни администратор – власник сајта. Главни и одговорни уредник/директор. Задужен је за програмирање, дизајн и маркетинг.

Администратор – десна рука главног администратора, брине о укупном раду форума, његовом усмерењу и координацији рада модератора.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА – УПОЗОРЕЊЕ

ЗАВИСНОСТ ОД ИНТЕРНЕТА

Када све чешће посећујте форуме и осећате се лоше када неколико дана нисте ушли на форум да видите шта се дешава – то је први знак да се постали зависни од Интернета и форума. Тако психијатри који изучавају болести зависност виде форуме и људе који их посећују.

Гојам зависности од Интернета појавио се 1994. године у САД. Дефинисала га је група психијатара која је појаву зависности приметила код својих пацијената. Данас готово да не постоји земља (осим можда Северне Кореје) где нема зависности од тог медијума. Код нас у Институту за болести зависности у Београду постоји програм лечења зависности од компјутерских игрица. Зависност од форума је једнако повезана са зависношћу од Интернета и видео-игрица, јер има доста научника коју сматрају да је дуг боравак на форуму – у ствари бекство од реалности. На форуму неко ко је због здравствених разлога везан за колиџа или кревет може савршено да направи свет за себе, где је веома успешан, присутан... Испразан живот може бити разлог зашто се неко укључује на форуме – што нас доводи до зависности од одређеног посебног садржаја на Интернету. Форум, као посебан садржај, може да буде предмет зависности.

ВИРТУЕЛНИ СВЕТ

На војним форумима можете бити потпуно анонимни а да истовремено покрећете теме и расправљате са одличном познаваоцима технике. Тако се ствара код зависника ствара слика да су они једнако стручни као и неки пилот или официр пешадије са ратним искуством – што развија представу о

успешности, осећај да нешто постижу у животу. Међутим, уколико се посматрају расправе, што се дубље залази у материју види се разлика између зависника и стручњака за одређену област. Док је стручњак (пилот, официр, инжењер или авио-механичар) често на форуму да би разменио знања и искуства, зависник је ту да би створио слику у својој глави да је он такође стручњак. Таква слика у глави зависника може да траје годинама, све док не постане агресиван, почне са свађом и због тога буде избачен са форума. Наравно, психолози и психијатри широм света сматрају да, колико год да човек користи Интернет да би постигао неку корист, сајбер свет не може да буде замена за комуникацију лицем у лице. Уколико имате довољно времена да се са неким нећете у кафани или на ручку, а разговарате искључиво на форуму – психијатри то сматрају зависношћу. Форумаше се, наравно, не би сложили, а чињенице које смо изнели у овом тексту такође иду на страну форумаша. Духовита дијагноза би гласила, да се компјутерска зависност лечи једноставно – само треба да искључите компјутер.

Током писања овог текста схватили смо да да је немогуће обухватити „све“ што

се налази на војним форумима. Надамо се да смо успели да скренемо пажњу на војне форуме и њихов значај.

ШТА ДАЉЕ

Несумњиво је да ће се њихов развој наставити у будућности и пратиће технолошки напредак рачунара. Као што смо на почетку текста рекли, форуми су све чешће место размене информација. Са развојем брзог Интернета вероватно ће се на војним форумима повећати и број видео снимака разних врста наоружања и војне опреме. Богатији и кориснији садржај војних форума повећаће број посетилаца и активних учесника у расправама. А што више људи учествује у раду форума, веће су могућности да они буду још бољи и кориснији за све нас. ■

